

ФИЛИП ДАВИД

ПРОЗА СНА И СЕНЕ

Разговор водила Радмила Гикић Пејровић

Књига *Кућа сећања и заорава* (2014), награђена је НИН-овом наградом, а могло се то догодити и раније, када је уместо пет, жири у ужи избор уврстио само четири књиге. Али, постоје сећања и постоје заораваи. Филип Давид у награђеној књизи покушава да открије зашто је било толико несреће у људској судбини, како се то из мирног и сређеног живота улази у немирна, поремећена времена, а живот губи сваку вредност. Одакле долази, где се скрива то зло које све окрене наопако, а онда се повлачи остављајући иза себе пустош у људима и око њих? Тако се пита један од јунака романа.

Филип Давид (1940, Крагујевац). Дипломирао је на Филолошком факултету (Југословенска и светска књижевност) и на Академији за позориште, филм, радио и ТВ (група Драматургија). Књижевник, дугогодишњи уредник Драмском програма Телевизије Београд и професор драматургије на Факултету драмских уметности у Београду. Један од оснивача Независних писаца, удружења основаног 1989. у Сарајеву које је окупљало најзначајније писце из свих делова бивше Југославије, оснивач Београдског круга (1990), удружења независних интелектуалаца, Форума писаца и члан међународне књижевне асоцијације Група 99 основане на Међународном сајму књига у Франкфурту. Написао књиге приповедака: *Бунар у шамној шуми* (1964); *Зайиси о сиварном и несиварном* (1969); *Принц вајре* (1987); *Сабране и нове приче*; романе: *Ходочасници неба и земље* (2013) и *Сан о љубави и смрти*, (2008) *Књига сећања и заорава* (2014); књиге есеја: *Фрагменти из мрачних времена*, *Јесмо ли чудовишта*, *Светови у хаосу*. Заједно са Мирком Ковачем објавио *Књигу иссама 1992–1995* (1998). При-

поветке и романи су између осталих добили награде: Младости, Милан Ракић, БИГЗ-ову и Просветину награду за књигу године, Андрићеву награду и НИН-ову награду за најбољи роман 2014.

Књиге су му преведене на шведски, француски, пољски, мађарски, италијански, албански, есперанто, македонски, словеначки, објављене у Хрватској, а приповетке се налазе у двадесетак антологија.

Радмила Гикић Петровић: *Пре неџо шћио овај разџовор зајоч-немо шћићањима о лићераћури и Ващим књиџама, било би занимљиво да нам нещћио кажешће о Вашој йородици, о Ващим йрецима, о мајци која је била из сефардске йородице, о оцу ашкеназу.*

Филиј Давид: И поред најбоље воље да изађем у сусрет Вашој знатижељи, мало тога могу да вам кажем. Готово целокупна очева и мајчина породица нестали су у Холокаусту. Вероватно је то био разлог што ни отац ни мајка нису волели да причају о прошлости. То је остало затамњено место наше породичне историје. Остало је нешто сачуваних фотографија, али већину ликова са тих фотографија не могу да идентификујем. Мајка је о трагичном крају своје бројне породице, родитеља, браће и сестара сазнала знатно касније и то је толико потресло да је потпуно онемела. Месецима није могла да изговори ни реч, морала је поново да учи да говори. Знам да је отац пре рата био председник јеврејске заједнице у Сремској Митровици а из рата је изашао као капетан ЈНА. Очева породица припадала је средњоевропском јеврејству, ашкеназима, аустријско-пољског порекла, у кући се говорило пољски, немачки и српски. Мајчина страна, били су сефарди, избегли из Шпаније почетком шеснаестог века, преко Средоземља и југа Србије доспели до Крагујевца где су се настанили. У мајчиној породици се говорио ладино, мешавина, хебрејског, шпанског пре реформе и јужнословенских језика. Овакви бракови између културно две различите јеврејске заједнице били су неуобичајени и није било једноставно остварити такву везу.

Да бисмо добили йреџлед Ващег књижевноџ рада, враћимо се у 1964. џодину када сће објавили Бунар у тамној шуми. Осћаће ућамћени ликови као шћио су: нећознаћи који сћиоји исћред враћиа, или исћред йровалије, или бунара, ниједан се од „јунака” йриче није оћуд враћио. Можда да се йрисећићиће и шћајансћивене болесћи Ващег оца?

Неке од приповедака из прве збирке инспирисане су тешком болешћу оца. Његово постепено „нестајање” може се открити у

појединим приповеткама. Има извесног утицаја и дивљење причама Франца Кафке и Едгара Алана Поа. Али, мени најважније и најдраже приче су управо оне које су засноване на мојој унутрашњој тескоби и егзистенцијалном страху који је корене имао у раном детињству проведеном у скривањима и збеговима. Уосталом, посматрано из данашње перспективе, тешко је раздвојити оно што је читалачко искуство, а шта је аутобиографија.

Своју прву причу написали сте у трећем разреду основне школе и за њу добили награду. Да ли нас можете подсећати на то време: на фотоапарат и фудбал?

Прва „прича” била је заправо опис једног истинитог догађаја из рата. Немци и усташе гонили су нас од села Манђелос до логора у близини Руме, ако се добро сећам, преко десет километара, а моја мајка је у наручју носила мога тек рођеног брата, а мене је држала за руку. Свакога ко је заостао из колоне, убијали су. Ја сам почео да посустајем. Приметивши то, а и сама на измаку снага, рекла ми је: „Видиш оно дрво у даљини. То је трешња. Сви тамо журе. Ако стигнемо последњи, неће за нас ништа остати.” Много сам волео трешње и уложио сам последње снаге да не заостанемо. Тај догађај сам описао и послао на конкурс тада јединог дечијег листа *Пионер*. Међу четири хиљаде приспелих радова добио сам прву награду – фотоапарат. Друга награда био је фудбал. Много сам завидео добитнику друге награде јер смо се тада лоптали такозваним „крпењачама”. Мојим фотоапаратом нисам никада ништа снимео. Није било филмова, остао је неупотребљив. Много година касније када сам упознао Гордана Михаића нашег познатог сценаристу он ми је открио да је он добитник те фамозне, по мени највредније награде, фудбалске лопте.

Ви сте се за време рата са родитељима крили у Манђелосу под другим именом, били сте и у логору, и то је занимљива „прича о крсти”, да ли бисте хтели да је ипричајте за часописе Летописа, онако како ју је видела Ваца мајка.

Да, то је бизарна, чудна прича, по много чему и мистериозна, за коју ни мајка, ни отац, а ево ни ја до дана данашњег немамо објашњења. Једнога дана мајку су посетиле жене из села и позвале да дође у кућу где су се сеоске жене састајале на некој врсти посела. Тога дана очекивале су долазак видовите жене, „пророчице” како су је називали, која наводно уме да чита будућност. Мајка се колебала да ли да иде, а онда одлучи да ипак оде и види шта се

тамо догађа. У тој просторији било је двадесетак жена. Међу њима и „пророчица”. После молитве пала је у транс и почела да прориче будућност. Окренула се према мојој мајци и онако у трансу изговорила: „Ти си, госпођо, под заштитом Богородице, ништа ти се не може догодити, само добро чувај онај златни крст који се налази код твога мужа.” Мајка ништа није разумела, ми смо Јевреји, није била религиозна, као ни отац, борац у партизанима, а никакав крст, поготову златни нису имали. Остане ту још извесно време и врати се кући. Следеће вече, изненада, дође отац из босутских шума. Био је обузет бригом јер је чуо да поново почињу рације. Није нас дуго видео, замолио је команданта да га пусти на неколико дана и увери се да ли је све у реду. Прешао је Саву у пратњи једног војника. Отац је јахао на коњу. Кренули су кроз шуме, а када су дошли близу Фрушке горе, отац сиђе са коња и замени се са војником. Како је сишао са коња, осети неки предмет под чизмом. Сагне се, на своје запрепашћење открије да је згазио златни крст. Откуд тај златни предмет у шуми тешко је објаснити. Узме га и стави у новчаник. То вече стигне у село. Мајка му, онако узгред исприча о доживљају на сеоском поселу, и предсказање о златном крсту под чијом ћемо заштитом бити. Отац и сам у чуду, отвори новчаник, и показа златни крст који је нашао. Под утиском ове невероватне случајности, ако је случајност била, мајка је записала како је у неким тешким, по живот опасним ситуацијама, готово безизлазним ситуацијама, заиста осетила присуство руке која је водила спасу. Ово потоње могло је ипак бити фантазија под утиском невероватног стицаја околности, али тај златни крст није био фантазија, заиста је постојао, нађен под чудним околностима, а постојало је и то пророчанство изречено на поселу!

Када сће најисали књиџу Принц ватре (1987) водили смо ѿрви разџовор. Посвећена је ѿријатељима Бориславу Пекићу, Данилу Кишу, Мирку Ковачу, са којима сће се истовремено ѿјавили на књижевној сцени.

Те посвете остале су као нека врста подсећања на наше дугогодишње пријатељство. Мирко Ковач је посветио неке од својих прича нама тројици. Исто је учинио и Данило Киш у *Гробници за Бориса Давидовича*, као и Пекић са својим дужим новелама. Били смо остали пријатељи од самих књижевних почетака, па до краја. Обележили су нас када смо улазили у књижевност као „књижевну групу” што је било тачно. Колико се сећам први је о томе писао у *Борби* давне 1964. приповедач и уредник „Просвете” Момчило Миланков. Сачувао сам тај текст. Ево првог пасуса: „То више нису

имена која само обећавају. Она постоје. Њихово присуство у нашој књижевности постаје из дана у дан све уочљивије, а специфичност њихових тема и многостраност њиховог проседеа уноси ново богатство у ризницу нашег савременог прозног стваралаштва. То су већ формиран писци са наглашеним индивидуалним одликама, са остварењима чија зрелост и домет заслужују дужну пажњу публике и критике...” А ти писци су, како у даљем тексту пише Миланков и анализира домете сваког појединачно: Мирко Ковач, Данило Киш, Филип Давид, Бранимир Шћепановић и Адам Петровић (псеудоним Борислава Пекића).

Павле Угринов је писао да у Принцу ватре нема праве смрти, ни право умирања. Да ли су то кабалистичка веровања да се све на овом свету некрестано мења?

Моје познаство са Угриновим, а затим дуготрајно пријатељство и сарадња, давног су датума. Наиме, још као студент драматургије на тадашњој Академији за позориште филм, радио и телевизију, почео сам да радим као драматург у Савременом позоришту у Београду. Једно вече, уочи представе, у позориште је дошао Василије Поповић, уредник Драмског програма Телевизије Београд. Било је то, ако се не варам 1965. или 1966. године. Драмски програм на Телевизији још је био у такозваној „експерименталној фази”. Василије Поповић, већ је уживао велики углед као редитељ контраверзне представе *Чекајући Годоа* и као веома цењени писац под псеудонимом Павле Угринов. Тај позив представљао је у то време за мене и част и признање. Радећи са Василијем у Редакцији Драмског програма пуно сам научио а истовремено стекао изузетног пријатеља са којим ћу касније делити, како се то каже, и добро и зло. Веома сам ценио његове одличне приче, а његови коментари прочитане лектире били су изузетни. Умео је да осети суштинске карактеристике онога што је читао. Тако је сасвим добро разумео и приче у *Принцу ватре* и њихову, добрим делом и кабалистичку инспирацију.

Поводом романа Сан о љубави и смрти (2008) Злајко Зима је записао: „Ако би карактер Давидових проза требало илустрирати с двије ријечи, биле би то сан и сјена.” Међутим, ако се присетимо, ова књига је требало иакође да уђе у ужи избор за НИН-ову награду, а није, што је на неки начин био и скандал. Љубиша Јермић је то оставио као питање.

Зима је заиста пронашао две карактеристичне речи којима се може изразити суштина моје прозе. Али исто тако не би било по-

грешно рећи да су то „сан и јава”, „овострано и онострано” или нешто слично. Наравно, у те оквире могле би се сместити и многе друге књиге, не моје, можда добар део светске литературе уопште. И постоји проблем како у том мноштву пронаћи своје, на неки начин посебно место. Писање је међусобно прожимање утицаја, и у томе нема ничег лошег. А што се тиче „скандала” око романа *Сан о љубави и смрти* и ја сам био уверен да је роману учињена неправда и да је тадашњи жири моме роману судио и пресудио по неким критеријима који су били ванкњижевни, да је више у питању била личност писца него његово дело. Но на крају крајева, те године је НИН-ову награду добио заиста добар писац Драган Великић, заслужено, тако да је тиме овај „скандал” пао у сенку.

Роман Ходочасници неба и земље састіоји се од низа ірича које се ірожимају. Заіправо, Ви сіће 1992. іодине іисали краііак роман о наіој сіварносіи, са оіисом демонсітраііја, о раііи-циіу, као анііраііни роман, и наіисали сііоіінак сііраница у ііри іоілавља. Ви сіће іај роман униііили? А само део је, као ірича, уіао у Ходочаснике? Заіііо, чиме сіће били незадовољни?

Па, тешко је објаснити зашто понекад све не иде баш онако како замислите. Очеvidно, нешто је недостајало. Можда је недостајала дистанца о времену о којем сам писао. И жанровски сам „лутао” – од сировог натурализма до алегорија. Па, ни то није право објашњење. Има романа који све то садрже, па ипак су успели романи. Свој „неуспели” роман сам само једном прочитао и склонио га у фасциклу са одбаченим рукописима. Што је најапсурдније, а и то се такође догађа, могуће је да ћу променити мишљење ако се одлучим да га, сада после толико времена, поново прочитам. Неки рукописи са временом сами од себе сазру као да је у међувремену нека невидљива рука интервенисала у корист писца.

Вама је 1993. іодине, іосле виіце іодина рада, био забраіен улазак у зіраду Телевизије, іоіііо су Вам на іревару одузели іро-іуснице, сіівари никада нисіће ни узели, іо наредби Милорада Вучелића.

Тај јануарски дан 1993. био ми је један од најтежих дана у животу. Провео сам на београдској ТВ пуних двадесет пет година, био сам један од оснивача Драмског програма, Телевизија ми је, у буквалном смислу речи, постала други дом, а онда су ме тог јутра на портирници чекали наоружани полицајци, одузели пропусницу и до даљег забранили улаз у све зграде Радија и Телевизије Београд.

Разлог? Оснивање Независног синдиката, првог Независног синдиката у Србији. Захтевали смо поштовање професионалног кодекса у којем је писало да није дозвољено износити неистине, обављати ратну пропаганду, ширити етничку нетолеранцију. Све оно што су државни радио и телевизија увелико чинили преко својих информативних програма. Све што нам је учињено било је дрско и незаконито. Повели смо радни спор пред судом у Београду. Сваки пут када је постајало очевидно да РТС губи спор, на волшебан начин смењиване су судије и све је почињало испочетка. Тек 2014. године, дакле скоро двадесет пет година касније, на иницијативу Слободана Марковића, председника Управног одбора РТС поништена је одлука из 1993. враћене су нам, макар симболично, пропуснице уз извињење за незаконито поступање што је, по први пут представљало стварно раскидање континуитета са Милошевићевим РТС и пуну иако закаснелу рехабилитацију оних који су се борили за чување дигнитета РТС. А штеточине које су ову медијску установу претворили у обичну пропагандну, ратну машинерију, нису никада одговарали.

Ви сīе добијали увредљива анонимна писма са кључним питањем: штīа иражишīе у Србији и зашīио не одешīе у Израел. Ви сīе рођени у Крађујевцу, у срцу Шумадије, Ваш мајтерњи језик је српски „шīо је једини језик на којем ишцеш и мођу ишцашīи”.

То је био мој одговор на један текст тада веома утицајне Мире Марковић, супруге председника Милошевића. Алудирајући на текстове које сам објављивао у *Нашој борби* она је написала како, ето, српску власт критикује неко „коме српски језик није матерњи”. На такве и сличне критике увек одговарам исто: Србија је била и остала моја домовина. Адам Михњик је једном приликом рекао да је схватио како је Пољска његова домовина тек када је осетио стид због онога што се у Пољској догађало за време „реалног социјализма”. И ја сам осећао сличну врсту стида за време Милошевићевог режима и ратних догађања деведесетих.

Написали сīе више ТВ драма, филмских сценарија (Окупација у 26 слика, Пад Италије, Ко то тамо пева, Буре барута ишд.). Присешīимо се шīођ времена и рада на сценаријима.

На филму сам радио као драматург и косценариста. Био сам драматург, између осталих и за филмове *Пад Италије, Ко шīо ишмо иева, Вечерња звона*. Улога драматурга је да пажљиво прочита сценарио, указује на „проблематична” места, даје предлоге и сугестије.

У Италији се драматург назива и *contradittore*, дакле „онај који се супротставља”. Било је задовољство радити са сценаристима и редитељима који знају шта хоће, који су пуни идеја. То кажем мислећи на драматуршку сарадњу са Душком Ковачевићем, Мирком Ковачем и редитељима попут Шијана, Зафрановића, Паскаљевића. Сценаристички рад је напорнији али има и своје предности јер сте ту ближи неком правом ауторству. Посебно сам са Гораном Паскаљевићем остварио добру сарадњу на филмовима који су добили и значајне награде на разним светским фестивалима *Буре баруџа*, *Сан зимске ноћи*, *Кад сване дан...* Постоји суштинска разлика између сарадње на сценаријима, писања сценарија и писања романа или прича. На филму зависите од успешно обављеног посла много људи, а са књигом када се објави, ви сте сами, заслужни за њен успех или неуспех, једини одговорни.

Са пресјанком опсаде Сарајева, били сте први писац из Србије који је посетио овај град. А сузе?

Угледни босански, некада и један од најбољих југословенских издавача, директор сарајевске „Свјетлости” Гаврило Граховац позвао је Мирка Ковача и мене да дођемо у Сарајево, непосредно по окончању опсаде града. Ковач је кренуо из Ровиња а ја таксијем из Београда. Пут се непредвиђено одужио, тако да је конференција за штампу заказана у Сарајеву већ почела уз присуство Мирка Ковача. Стигао сам усред конференције и онако задихан сео поред Мирка. Једва сам дошао до даха. Неко од присутних новинара упитао ме како се осећам у Сарајеву. Покушао сам да одговорим, али нисам могао да задржим сузе које су стигле пре сваког одговора али су на неки начин представљале и одговор. Потресло ме је Сарајево са још увек свежим траговима трагедије која га је задесила. Та сцена приказана је и у Дневнику Телевизије Сарајево. У Сарајеву смо примљени изузетно срдечно и са дубоком захвалношћу због солидарности са грађанима Сарајева за време опсаде и онога што смо писали и говорили. Људи су нас на улици препознавали и прилазили. Многи су били разочарани држањем својих пријатеља и познаника из Београда, што је Београд тако млако или никако реаговао на оно што се догађало у Сарајеву и Босни, на патње које су преживели.

Велимир Висковић је о књизи Преписке 1992–1995 (1998) са Мирком Ковачем записао: „Ова је књига колико претресљива двојице пријатеља колико и својеврсан документ времена. Да ли је претресљива и даље трајала, хоће ли једног дана и ња писма бити објављена?”

вљена? И да цитирамо Теофила Панчића: „Иако аутори на неколико места коментирају са искључиво приватном формом своје ирејиске, чињалац се ипак оћима ућиску да су ова писма писана са свешћу кореспонденћиа да би једног дана могла бити објављена.”

Та преписка трајала је у времену када није било мејла, када су писма ишла обичном поштом, која је зачудо радила и у најгорим ратним временима. Само једно писмо није стигло на послату адресу и то је равно чуду. У време када смо писали писма, ни Мирко ни ја нисмо помишљали да ће једнога дана бити објављена. Тај предлог дошао је касније од Предрага Луцића, уредника *Ферал Трибуна* у којем смо обојица сарађивали. *Ферал* је покренуо своју библиотеку и Луцић питао Мирка има ли неки готов рукопис. Мирко се присетио наших писама. Питао ме шта мислим. Оклевао сам управо због тога што у писмима има доста приватног. Нисмо писали мислећи на литературу него на нашу мање-више очајну свакидашњицу где смо, свако на свој начин, и Мирко и ја живели у стресним ситуацијама, на ивици егзистенције. Али када су касније писма објављена, јавили су се многи читаоци са уверењем да наша писма најбоље говоре о времену у којем смо живели, да су она важно и драгоцено сведочанство. Касније смо наставили свакодневно дописивање, преко мејла, и разговоре преко skуре-а, али то је већ други начин размене мишљења, другачија врста конверзације и комуникација.

„Дакле, није ипак све у језику, не носи се у њему сав ирћљаг. Постоји још нешто, важно, можда битно и одлучујуће: емоције и слике из дећињствиа на којима се касније све грати. И укућна личности, и друћивена позиција и уметничке амбиције, идентичећи, апсолућно све. За своју ирошлост везани смо гвозденим, нераскидивим ланцима. И где год се налази чујемо њихову јеку.”

Али, и за језик смо везани „гвозденим ланцима”. Посебан је проблем, међутим, што постоје периоди када речи губе своја права, истинска значења и постају нешто попут обичног, безвредног „смећа” на ђубришту историје. И ми смо живели у једном таквом периоду историјског безизлаза, политичког и економског суноврата, егзистенцијалне беде, када су због злоупотребе речи постале испражњене, обичне љштуре без правог садржаја. То су тешка, трагична времена и за писце када осећају потребу за неким новим, другачијим језиком који може да изрази на прави начин „уметничке амбиције, идентитет, апсолућно све”. Примо Леви, преживели

из Аушвица такође је на свој начин осећао немоћ речи да пренесу сав ужас нацистичких логора. И он је говорио о потреби неког новог, снажног и истинитог језика који би био у стању да верно пренесе емоције заточеника логора смрти. Важно је оно што носимо у себи, све те емоције, слике из детињства, слике потоњег зла, али је једнако важно да постоји убедљив, снажан, моћан начин да се те слике претворе у убедљиве и истините речи којима се може изразити дубина, снага и истинитост таквих емоција.

Многи од говорника испицали су како је Хана Арент њосле суђења Ајхману у Јерусалиму коначно могла мирно да спава са уверењем да се злочин размера Холокауста више никада неће поновити а што би се могло догодити у случају да је зло нешто мења физичко, ван људског поимања.

Хана Арент је у почетку прихватала тезу о „радикалном злу”. Али после суђења Ајхману у Јерусалиму, она је у књизи о овом суђењу направила потпуни заокрет закључком како је зло банално, плитко, нешто по површини и да се злочини попут Холокауста више никада неће поновити. То је Хани, по сопственом признању омогућило да мирно спава. Али, заправо, та њена теза показала се „површном, плитком и баналном” јер се зло у многим својим видовима, па и оним најгорим попут геноцида стално понавља на различитим странама земаљске кугле. Зло је немогуће дефинисати јер има безброј лица. Теоријске расправе о „радикалном” и „баналном” злу, теорије које корене имају у теолошком, политичком, идеолошком или економском пореклу зла нису нас готово нимало приближиле расветљавању овог феномена који прати историју људске цивилизације од памтивека па до данас. Ја сам о злу желео да сведочим преко трагичних људских судбина, преко исказа трауматизираних деце коју су родитељи напустили, одбацили, са једином жељом да их спасу, схватајући да су на путу према логорима смрти.

Ваши јунак у роману каже: Да сам себе могао уверити у оно у што је Хана Арент поверовала, можда бих и ја мирно спавао. Али, мој сан је само једна грозна, неирекидна мора, јер ипак ишврђења нису доказана није су чиме пошкреиљена, она нас само заваравалу у нашим илузијама да смо злочин сивавили под контролу шиме што смо му дали чисто људски лик.

Ми и даље стојимо збуњени и заплашени сазнањима шта све човек може учинити човеку, коју врсту злочина, под маском или

окриљем разних врста предрасуда, предубеђења, нетолернације било оне расне, етничке, религијске, идеолошке. За провале мржње често су довољни мали поводи али са крупним последицама.

Владислава Гордић Петковић је њоводом награђене књиже записала: „У овом изванредно компонованом роману сучелиће се сан и јава, њајња и жеља, стварности и моћности, мистико и мистично, документи и фикција”... „Језик је можда једини моћни начин да се сачувамо од зла.”

Захвалан сам Владислави Гордић Петковић на стручној и инспиративној анализи награђеног романа. Званично образложење жирија а и текстови које је потом писала заиста показују право разумевање онога што *Кућа сећања и заборав* јесте – суочавање са многоструким облицима зла, присуство зла у разним облицима људске егзистенције. Неизвесност која ме је пратила у писању долазила је управо из чињенице што сам покушавао да помирим различите жанрове и ситуације, да фикцију претворим у стварност, а стварност у фикцију. Неизвесност постоји у сваком стваралачком поступку, а посебно када у изградњи драматуршке композиције учествује толико разнородних елемената.

Мирко Ковач је иронично рекао: Шта је Нобелова или Хердерева награда њрема награди коју додељује неко њољојривредно добро, неки дом културе или завичајни музеј? Код нас има око 365 награда?

По истраживањима која је обавио Предраг Чудић и то објавио у једној књижици посвећеној феномену награда, у Србији се у овом тренутку додељује преко 400 награда. Сваким даном их је све више. Реалност је, међутим, да у томе непримереном мноштву, НИН-ова награда још увек има своје посебно место и посебан значај. У то сам се и сам могао уверити. Непуних месец дана по објављивању романа тираж је достигао близу 45.000 примерака што је за наше услове нешто нестварно. Поред тога ова награда, по свему судећи, улива поверење и страним издавачима. Већ су стигле молбе за превод са десетак страна. Бројни позиви за гостовања само потврђују углед који НИН-ова награда има не само у Србији него и на подручју бивше Југославије.

Амин Малуф, њисац са Истиока каже, да, ако њосиоји један главни иденитијет који гџура у стџрану све друге иденитијетџе, њо је онда убилачки иденитијет и у његово име се све оџравдава. Међуџим, човек нема само један иденитијет?

Малуф је аутор сјајне студије са насловом *Убилачки идентитети*. То је књига коју би требало да прочита свако са ових простора. Она објашњава како се преко злоупотребе идентитета зачас стиже до злочина. Проглашавањем једног идентитета, националног, расног, етничког, као врховног идентитета, даје се право да се у име тога идентитета ратује, пљачка, убија. Присетимо се само да је у ратовима приликом распада Југославије често изговарано како је дозвољено и лагати ако је то у интересу домовине. Ово наопако схватање родољубља и патриотизма увелико је било прихваћено од највећег дела српске интелектуалне елите. Тако се стигло и до оправдавања несумњивих злочина и до компромитовања самих елита. Малуф врло убедљиво, на основу свог либанског искуства пише, а то је итекако актуелно и у нашим околностима, како се идентитет не може нити сме сводити на тај један који лако постаје „убилачки”, већ да свако од нас има више идентитета: међу пријатељима, у породици, на послу, да је суштина људске природе заправо тај расути идентитет. Треба читати мудре писце попут Амина Малуфа, да бисмо нешто научили и о себи, својим пропустима, о лажном патриотизму и лажној историји заснованој на злоупотреби једног, доминантног идентитета.